

1.1 Bosbouw

1.1.1 Wat staat er op het spel?

Zo'n 30% van het landoppervlak van de aarde - bijna 4 miljard hectare - is bedekt door bossen. Hiervan zijn ongeveer 271 miljoen hectares houtplantages. Hoewel deze een hele andere functie hebben, worden de plantages wel vaak als 'bos' geïnclassificeerd.ⁱ Bossen en plantages spelen een belangrijke rol op aarde, en voorzien ons van uiteenlopende diensten:ⁱⁱ

- Meer dan 1,6 miljard mensen wereldwijd zijn (grotendeels) afhankelijk van bossen voor hun levensonderhoud.
- Ongeveer 350 miljoen mensen - vaak de oorspronkelijke bewoners van het woud - beschouwen het bos als hun thuis: hun sociaal, cultureel en economisch welzijn is onlosmakelijk verbonden met het bos en de producten die zij hier vinden.
- Bos-ecosystemen zijn de meest biodiverse ecosystemen op aarde, ze bieden onderdak aan ongeveer 70% van alle op het land levende dieren en planten.
- Bomen groeien door CO₂ uit de lucht op te nemen. Onaangetaste bossen dienen als koolstofopslag, en zijn daarom van onschatbare waarde met betrekking tot klimaatbescherming. In oktober 2006 wees [een studie van de Wereldbank](#) erop dat ongeveer een vijfde van de mondiale klimaatverandering een rechtstreeks gevolg is van ontbossing in tropische bosgebieden. Een [studie van IPAM en Environmental Defense](#) kwam eind 2005 tot de conclusie dat zelfs 27% van de wereldwijde klimaatverandering toe te schrijven valt aan ontbossing in de tropen.
- Bossen zorgen voor de vruchtbaarheid van de bodem, beschermen waterbekkens, en verminderen het risico van natuurrampen zoals overstromingen en lawines doordat ze watervoorraden vasthouden en bodemerosie voorkomen. Deze eigenschappen hebben een zeer positief effect op de mondiale landbouwproductiviteit en de gezondheid van de mens.
- De industrie voor bosproducten is een bron van economische groei, en voorziet in hout en andere producten, zoals eetbare noten en vruchten, medicinale planten, vezels en rubber. De wereldwijde handel in bosproducten heeft een gemiddelde jaarlijkse waarde van ongeveer € 270 miljard, waarvan ongeveer 20% uit ontwikkelingslanden komt. Het economische belang van de informele, lokale handel in hout en andere bosproducten is waarschijnlijk nog vele malen groter.
- Bosbouw creëert arbeidsplaatsen, maar in dit opzicht bestaan er grote verschillen tussen de types bosbouw. Kleinschalige en informele bosbouw - vaak in combinatie met *agroforestry* - is vaak een belangrijke bron van werkgelegenheid. Grootschalige plantages daarentegen creëren veel minder werk dan andere activiteiten in hetzelfde gebied zouden doen. In Brazilië bijvoorbeeld, leveren houtplantages niet meer dan één arbeidsplaats per 45 hectare grond op, terwijl landbouwactiviteiten werk bieden aan tenminste achttien personen per hectare.ⁱⁱⁱ

Ondanks hun belang voor mens en natuur worden bossen nog steeds met ongekeerde snelheid vernietigd. Experts schatten dat gedurende de jaren '90 van de vorige eeuw jaarlijks ongeveer zestien miljoen hectare natuurlijk bos verloren ging. Sindsdien zijn de ontbossingscijfers nog niet aanzienlijk veranderd.^{iv} Naast volledige ontbossing vindt door overexploitatie ook veel *bosdegradatie* plaats. Dit betekent dat bossen hun rijkdom aan biodiversiteit en een deel van hun sociale- en ecologische functies verliezen.

Ontbossing en bosdegradatie ontnemen lokale gemeenschappen hun grondgebied en levensonderhoud, veroorzaken verlies van biodiversiteit, erosie van de grond, en daling van het oppervlakte- en grondwaterpeil. Daar komt nog bij dat ontbossingactiviteiten soms verschrikkelijke bosbranden veroorzaken, zoals in Indonesië in 1997/1998. Door de luchtvervuiling als gevolg van die branden belandden ongeveer 40.000 mensen in het ziekenhuis met ademhalingsproblemen - zoals astma, longontsteking en bronchitis - en andere gevolgen van de branden, zoals oog- en huidproblemen. De meeste bosbranden waren veroorzaakt door de vernietiging van bossen ten behoeve van de uitbreiding van grootschalige pulpindustrie en palmolieplantages.^v

Door de snelheid van ontbossing wordt ook de klimaatverandering op wereldniveau versneld. Volgens het [Stern Review](#) zorgt de uitstoot van broeikasgassen als gevolg van ontbossing voor meer dan 18% van de wereldwijde CO₂-emissies. Dat is een groter aandeel in de uitstoot van broeikasgassen dan de mondiale transportsector voor zijn rekening neemt.

Belangrijke oorzaken van ontbossing en bosdegradatie zijn:

- **Niet-duurzame en illegale houtkap.** Niet-duurzame houtkap vindt plaats daar waar bossen zo snel worden gekapt dat herstel onmogelijk is. Hoewel niet-duurzame houtkap vaak ook illegaal is, zijn dit twee verschillende zaken. Niet alle onduurzame houtkap is illegaal, omdat de bosbouwregelgeving in veel landen nog onvoldoende rekening houdt met duurzaamheid. En niet alle vormen van illegale houtkap zijn niet-duurzaam, zoals de kleinschalige houtkap door bevolkingsgroepen die in het woud leven en afhankelijk zijn van kleinschalige landbouwactiviteiten (*shifting cultivation*).

Illegale houtkap brengt voor regeringen van houtproducerende landen jaarlijks ongeveer een inkomstenverlies van € 10 tot 15 miljard met zich mee. Dit bedrag hadden regeringen anders kunnen aanwenden voor de verbetering van gezondheidsvoorzieningen, onderwijs en andere publieke diensten. Of aan de verbetering van systemen voor duurzaam bosbeheer.

Ook niet-duurzame houtkap veroorzaakt vaak grote schade aan het milieu. Door de omvorming van bossen of andere biodiverse gebieden in houtplantages of secundaire (gedegeneerde) bossen, gaat veel biodiversiteit verloren. Daarnaast wordt door legale (maar niet-duurzame) houtkap het bos vaak opengelegd en wordt infrastructuur gecreëerd, waardoor illegale houtkap en stroperij wordt vergemakkelijkt.

Niet-duurzame en vaak illegale houtkap heeft negatieve gevolgen voor het levensonderhoud van bevolkingsgroepen die afhankelijk zijn van bossen. Veel van deze groepen maken deel uit van de armste en meest onderdrukte gemeenschappen ter wereld. In sommige bosrijke landen is de bosbouwindustrie zeer corrupt. Onderhandse toewijzingen van licenties en betaling voor deze diensten door grootschalige houtkap bedrijven is dermate toegenomen dat nationale wetgeving ondermijnd wordt. Ook het democratisch bestuur en de aandacht voor mensenrechten komen hierdoor onder druk te staan. In enkele gevallen houdt de illegale exploitatie van bos rechtstreeks verband met grootschalige gewelddadige conflicten (zoals in de Democratische Republiek Congo) of met de financiering van een militair bewind (zoals in Birma).^{vi}

- **Omvorming van natuurlijke bossen in hout- en pulpplantages.** Eén van de belangrijkste oorzaken van niet-duurzame houtkap is de vestiging van grootschalige pulp-, papier- en fineerfabrieken. De houtmolens in deze fabrieken zijn grootverbruikers en deze bedrijven beschikken meestal niet over een duurzame houttoevoer. Vaak worden dan eerst grote arealen natuurlijke bossen gekapt, waarna op de vrijgekomen grond na verloop van tijd houtplantages verrijzen met een snelgroeïende boomsoort. Hoewel plantages soms worden geclassificeerd als bossen - bijvoorbeeld in de jaarlijkse studie [State of the World's Forests](#) van de FAO - bieden ze niet dezelfde sociale- en ecologische functies als natuurlijke bossen.

Ongeveer 42% van de wereldwijde houtkap is bestemd voor industrieel papiergebruik, terwijl pulpfabrieken steeds controversiëler worden. De enorme monocultuur-plantages die nodig zijn om moderne pulpfabrieken van grondstof te voorzien, hebben ernstige gevolgen voor biodiversiteit, water, en de landrechten en inkomensvoorziening. Daarbij zijn de fabrieken zelf zeer vervuילend. De [expansieplannen](#) van de pulpindustrie (geschat op 25 miljoen ton nieuwe pulpcapaciteit tot 2012) zijn extreem kapitaalintensief, omdat zij zich richten op grootschalige pulpfabrieken. Gestimuleerd door financiële instellingen bouwt de industrie grotere fabrieken dan nodig, aangezien het eenvoudiger is financiering te verkrijgen voor een grote fabriek dan voor een kleinere. Financiële instellingen kunnen derhalve een significante invloed uitoefenen in het bepalen welke projecten uiteindelijk doorgang vinden.^{vii}

- **Omvorming van bossen voor de landbouw.** Landbouwactiviteiten als veehouderij en de productie van palmolie, soja en granen (voor onder meer voeding en biobrandstof) gebruiken steeds grotere landoppervlaktes. Om ruimte te maken voor de agrarische activiteiten worden bossen op grote schaal gekapt, waarna de resterende begroeiing wordt verbrand om als bemesting te dienen. Dit systeem staat bekend als *slash-and-burn*. Het gebeurt door grootschalige landbouwondernemingen, maar bij een grote bevolkingsdruk ook door grote groepen kleine boeren.

- **Omvorming van mangrovebossen ten behoeve van viskwekerij.** Ook voor grootschalige vis- en zeedierenkwekerij worden bossen - in dit geval mangrovebossen in tropische kustgebieden - vernietigd. Dit onderwerp wordt behandeld in paragraaf **Error! Reference source not found.** over visserij.
- **Ontwikkeling van grootschalige industriële en infrastructuurprojecten.** Voor de ontwikkeling van industrie en infrastructuur - zoals wegen, spoorwegen, kanalen, dammen, mijnen, olie- en gasinstallaties en pijpleidingen - worden bossen vernietigd. Enkele van deze onderwerpen worden behandeld in paragraaf **Error! Reference source not found.** over dammen, paragraaf **Error! Reference source not found.** over mijnbouw en paragraaf **Error! Reference source not found.** over olie en gas.

Volgens een recente [studie van de Wereldbank](#), heeft de bosbouwsector tot op heden te weinig bijgedragen aan het behoud en beheer van de bossen op aarde. In plaats daarvan “heeft de industriële houtproductie een negatieve staat van dienst in Afrika. Tijdens de afgelopen zestig jaar is er onvoldoende bewijs geleverd dat de plattelandsbevolking boven de armoedegrens is getild, of dat andere significante bijgedragen zijn geleverd aan de lokale en nationale ontwikkeling.” Het [Inspectiepanel van de Wereldbank](#) concludeerde met betrekking tot het beheer van bossen in Cambodja dat “men nauwelijks kan overdrijven als het gaat om de negatieve effecten van de houtkap op een natuurgebied van wereldwaarde. Nog belangrijker is het negatieve effect ervan op zeer arme en kwetsbare rurale gemeenschappen en inheemse volken.”

De [United Nations Collaborative Programme on Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation in Developing Countries](#) (UN-REDD) is een initiatief waarbij ontwikkelingslanden financieel worden gestimuleerd om de uitstoot van broeikasgassen als gevolg van ontbossing terug te dringen en om te investeren in meer duurzame ontwikkeling. Tijdens de [15e Verenigde Naties Klimaatconferentie](#) in Kopenhagen in december 2009 werd in het [Copenhagen Accord](#) overeenstemming bereikt over de noodzaak een halt toe te roepen aan ontbossing en bosdegradatie. Hiervoor zal via de regeling REDD-plus in de periode 2010-2012 in totaal US\$ 30 miljard ter beschikking worden gesteld aan ontwikkelingslanden met het doel verdere ontbossing en bosdegradatie te voorkomen.

Deze paragraaf behandelt de bosbouwsector, die bestaat uit alle bedrijven die bossen en plantages beheren, en de bedrijven die hout verwerken (tot timmerhout, pulp, papier en andere houtproducten). Ook omvat de bosbouwsector alle bedrijven die zich bezig houden met handel en de verdere verwerking van deze producten, zoals meubels, en bestaat dus uit lange ketens met veel verschillende bedrijven waarin de bank kan investeren. Behalve dat de bosbouwsector grote invloed uitoefent op de staat van de bossen in de wereld, is de industrie er ook in hoge mate van afhankelijk. Daarom verdient de bosbouwsector een apart beleid, naast het investeringsbeleid voor andere sectoren die bijdragen aan ontbossing en bosdegradatie (zoals landbouw, visserij, en mijnbouw).

Banken moeten een streng investeringsbeleid ontwikkelen om zich ervan te verzekeren dat ze alleen investeren in bedrijven en overheden die hun bossen beheren op een manier die niet alleen duurzaam is voor het milieu, maar ook ten goede komt aan lokale samenlevingen. Bij de ontwikkeling van een beleid voor deze sector kunnen banken gebruik maken van de internationale standaarden die hieronder worden beschreven.

1.1.2 Internationale standaarden

De meest belangrijke en internationale standaarden en initiatieven voor de bosbouwsector zijn:

- **Illegale houtkap en bosbeheer**

Regeringen van houtproducerende en -consumerende landen hebben samen met de Wereldbank sinds 2002 een aantal conferenties georganiseerd. Deze [Ministerial Conferences on Forest Law Enforcement and Governance \(FLEG\)](#) processen zijn gericht op de vermindering van de illegale houtkap en daaraan gerelateerde handel en corruptie in de bosbouwsector. Om dit doel te bereiken worden producent-, consument- en donorregeringen aangesproken om internationale toezeggingen te doen om hun inspanningen te verhogen. FLEG-bijeenkomsten hebben tot op heden plaatsgevonden in Zuid-Oost Azië en Australië, Afrika, Europa en in Noord Azië. Een mogelijk nieuw FLEG-initiatief in Latijnse Amerika en het Caribische gebied is momenteel in ontwikkeling.

In mei 2003 ontwikkelde de Europese Commissie het [Forest Law Enforcement, Governance and Trade \(FLEGT\) Action Plan](#), dat in 2004 door de EU werd aangenomen. Het FLEGT Actie Plan stelt een nieuwe en innovatieve benadering voor om illegale houtkap tegen te gaan. Deze houdt in dat juridische afspraken binnen de EU die betrekking hebben op handel en exploitatie van grondstoffen, gekoppeld worden aan het bestuur van de ontwikkelingslanden waar deze grondstoffen (in dit geval hout) vandaan komen. Het Actie Plan beschrijft een serie maatregelen - zoals het steunen van de private sector bij het buiten de keten houden van illegaal hout - en het steunt maatregelen om investeringen in illegale houtkap tegen te gaan.

In 2008 waren de Verenigde Staten het eerste land dat de import, verkoop of handel van illegaal hout en gerelateerde producten verbod. Volgens de [Lacey Act](#) moeten importeurs de houtsoort en het land van oorsprong van de meeste houttypen aangeven en er staan zware boetes op het importeren van houtproducten van illegale bronnen, ongeacht of dit bewust of onbewust is gedaan.^{viii}

- **Certificering van bosbeheer en de houtproductketen**

De meeste certificeringschema's die ontwikkeld zijn om duurzaam bosbeheer te garanderen, falen veelal in het ontwikkelen en monitoren van strikte richtlijnen. Vaak heeft dit te maken met de betrokkenheid van bedrijven uit de bosbouwsector bij het certificeringproces. Doordat deze bedrijven een commercieel belang hebben bij zwakke certificeringrichtlijnen, versterkt hun deelname in het proces slechts de status-quo van niet-duurzaam bosbeheer. Dit wordt onder meer weerspiegeld in het feit dat de meeste certificeringmethoden de rechten van inheemse volken niet respecteren en hen uitsluiten van besluitvorming en beslissingen.^{ix}

Het enige certificeringssysteem dat dit onderwerp wel opneemt in zijn standaarden is de Forest Stewardship Council (FSC), waarin boseigenaren, bosbouwbedrijven, vakbonden, sociale en milieuorganisaties vertegenwoordigd zijn. Het FSC heeft de [10 Principles of Forest Stewardship](#) opgesteld. Met de bijbehorende criteria vormen deze principes de basis van alle FSC standaarden voor bos- en plantagebeheer. Sinds 1994 zijn 117 miljoen hectares bossen en plantages in zo'n 80 landen gecertificeerd volgens de FSC standaarden. Dat is ongeveer 5% van het momenteel wereldwijd voor bosbouw gebruikte bos. Daarnaast dragen rond de vijftienduizend houtproducten het FSC [Chain of Custody-certificaat](#), dat impliceert dat de gehele productieketen aan FSC voorwaarden voldoet.

FSC is de enige certificeringmethode die wordt ondersteund door alle belangrijke milieu- en ontwikkelingsorganisaties en door veel lokaal opererende maatschappelijke organisaties. Uiteraard vind nog wel discussie plaats over verbetering van de criteria. Zowel het *Chain of Custody* certificaat (voor de productketen) als de certificaten voor plantages ondervinden nog kritiek:

- De implementatie van de *FSC Principles and Criteria* voor het beheer van plantages is controversieel gebleken omdat het teveel ruimte laat voor verschillende interpretaties. FSC erkent dit probleem en werkt aan een herziening van de certificering van zowel de criteria als de plantages. De eerste herziene versie van de principes is in juni 2008 afgerond en het commentaar hierop heeft aanleiding gegeven tot uitbreiding naar een volledige review van de principes met een nieuwe werkgroep.^x

- FSC certificeert ook bedrijven die opereren in de productketens van hout en papier. Om FSC certificering te verkrijgen wordt van een product vereist dat al het voor een product gebruikte hout, of tenminste het grootste deel ervan, afkomstig is uit FSC-gecertificeerde bossen. De huidige [Chain of Custody-certificering](#) is opgesteld in 2004, en moet volgens sommige partijen worden aangescherpt.

- **Beschermde gebieden en High Conservation Value Forests**

Bosbouwactiviteiten in alle beschermde gebieden die vallen binnen de categorieën I-IV van de [World Conservation Union](#), de [UNESCO World Heritage Convention](#) en de [Ramsar Convention on Wetlands](#) behoeven speciale aandacht en bescherming. Deze gebieden worden uitgebreid behandeld in paragraaf **Error! Reference source not found.** over natuur. Bankbeleid moet erop gericht zijn om investeringen in bosbouwactiviteiten in deze gebieden te mijden.

Daarnaast heeft FSC het concept van *High Conservation Value Forests (HCVFs)* ontwikkeld. HCVFs beschrijven bosgebieden met speciale kenmerken die hen bijzonder waardevol maken voor de natuur en/of voor lokale bevolkingsgroepen, en die worden gedefinieerd als “natuurlijke leefomgevingen waarvan de beschermingswaarde - inclusief de aanwezigheid van zeldzame diersoorten en heilige plekken of bestaansmiddelen van lokale bevolkingsgroepen - als zeer groot wordt beschouwd.” Het doel van het toewijzen van een HCVF-label aan bepaalde bosgebieden is het beter identificeren van waardevolle bossen, om hiervoor vervolgens passende bescherming te ontwikkelen, zodat belangrijke ecologische en sociaal-economische waarden behouden blijven.^{xi} De [Global HCVF Toolkit](#), ontwikkeld door IKEA en ProForest, biedt aanknopingspunten voor de toepassing van het concept en implementatie op nationale schaal.

- **Landrechten van lokale en inheemse gemeenschappen**

Een heldere omschrijving en het respecteren van de landrechten van gemeenschappen die in en rond bossen wonen, zijn belangrijke voorwaarden voor bosbehoud. Daarnaast zijn voor duurzaam bosbeheer regels noodzakelijk om de toegang tot bossen en bosvoorraden te beheren. Verschillende internationale conventies erkennen de rechten op eerlijk en gelijkwaardig gebruik van bossen door inheemse volken en lokale gemeenschappen. De [UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples](#), die in september 2007 werd aangenomen in de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, erkent de rechten die inheemse volken hebben op grondgebieden en voorzieningen die zij van oudsher bezitten, bewonen of anderszins gebruiken of verkregen hebben.

Dit onderwerp wordt uitgebreider behandeld in paragraaf **Error! Reference source not found.** over mensenrechten, waaronder de rechten van inheemse volken.

- **Bosbouw en banken**

In september 2003 publiceerde het World Wildlife Fund (WWF) [Guidelines for Investment in Operations that Impact Forests](#). Deze richtlijnen helpen banken om kritieke problemen in de bosbouwsector te identificeren en om een bosbouwbeleid te ontwikkelen.

Het recentelijk gelanceerde [Forest Footprint Disclosure](#) (FFD) project probeert investeerders te helpen in het identificeren van verbanden tussen tropische ontbossing en de activiteiten en ketens van de bedrijven waarin ze investeren. Net als bij het Carbon Disclosure Project wordt namens institutionele beleggers een vragenlijst gestuurd. De resultaten - die aangeven of een bedrijf 'best in class' is, innovatieve risicobeheersingsstrategieën heeft ontwikkeld, of niet is ingegaan op het verzoek om haar forest footprint openbaar te maken - worden verzameld in een jaarverslag.^{xii}

1.1.3 Inhoud van een goed bankbeleid

Financiële instellingen kunnen hun invloed aanwenden om ontbossing en bosdegradatie tegen te gaan. Dit kunnen banken doen door een strikt beleid op te stellen voor investeringen in de bosbouwsector. Dit beleid moet van toepassing zijn op de gehele bosbouwsector, bestaande uit bosbouw, houtkap, pulp-, papier-, en meubelproductie en andere houtverwerkings- en handelsbedrijven. De volgende onderdelen zijn relevant bij het opstellen van een investeringsbeleid voor deze sector:

- Geen ontbossing ten behoeve van agrarische of andere economische activiteiten;
- Voorkomen van conflicten met betrekking tot grondrechten en grondgebruik;
- Onderzoek naar het verleden van het bedrijf waarin wordt geïnvesteerd, in het bijzonder naar eerdere betrokkenheid bij sociale en milieuproblemen, vooral in landen met zwakke milieuwetgeving en/of een zwakke implementatie hiervan;
- FSC-certificering voor bosbeheer en houtplantages;
- FSC Chain of Custody certificering voor de productketen van houtproducten (inclusief pulp, papier, fineer, meubels);
- Een duidelijk en bindend actieplan voor bedrijven waarin wordt geïnvesteerd om FSC-certificering op te nemen in alle nieuw op te starten bedrijfsactiviteiten. Dit is met name belangrijk voor opstartende plantages en pulp- en papierfabrieken. Deze plannen moeten als volgt gecontroleerd worden:
  - Voor houtplantages is een onafhankelijke analyse van de milieu- en sociale gevolgen noodzakelijk, inclusief de cumulatieve en macrogevolgen van de aanleg van nieuwe plantages in gebieden waar al veel plantages zijn;
  - Pulp- en papierfabrieken vereisen een onafhankelijke analyse van de beschikbaarheid van voldoende duurzaam geteeld hout voor de fabriek.
- Het bedrijf waarin wordt geïnvesteerd gaat de verplichting aan om binnen de bossen die hij beheert de HCVMs te identificeren en beschermen;

- De rechten van de inheemse bevolking op eerlijk en gelijkwaardig gebruik van de bosvoorzieningen worden erkend. Toegang tot, en niet-industrieel gebruik van, het bos door lokale bevolkingen wordt gegarandeerd;
- Specifieke *no-go zones* worden geïdentificeerd, in activiteiten van bedrijven binnen deze zones wordt niet geïnvesteerd;
- Het bedrijf waarin wordt geïnvesteerd spant zich in om de doelen van de FLEG-processen binnen zijn invloedssfeer te bevorderen.
- Voorkeur voor investeringen in kleinschalige en lokale bosbouwactiviteiten, die over het algemeen veel duurzamer zijn en een veel grotere bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de lokale bevolking.

De [Guidelines for Investment in Operations that Impact Forests](#), gepubliceerd door WWF in september 2003 helpt banken om belangrijke kwesties verder te doorgronden en een goed bosbouwbeleid te ontwikkelen.

1.1.4 Scoretabel

Op basis van de criteria die in de voorgaande paragrafen is de volgende scoretabel voor het bankbeleid ten aanzien van de bosbouwsector opgesteld:

1. De bank heeft geen beleid ten aanzien van de bosbouwsector;
2. Het bankbeleid ten aanzien van de bosbouwsector is te algemeen of vaag verwoord, zonder dat duidelijke voorwaarden aan investeringen worden gesteld;
3. Het bankbeleid ten aanzien van de bosbouwsector sluit investeringen in bedrijven en overheden uit die direct of indirect (als handelaars of verwerkers) betrokken zijn bij corrupte praktijken, illegale houtkap, of ontbossing. Ook worden bedrijven die de rechten van plaatselijke gemeenschappen ondermijnen uitgesloten, net als de bedrijven die opereren in zogenaamde *no-go zones*;
4. Het bankbeleid ten aanzien van de bosbouwsector stelt FSC certificering als voorwaarde voor alle bedrijven waarin geïnvesteerd wordt in de bosbouwsector;
5. Het bankbeleid ten aanzien van de bosbouwsector stelt FSC certificering als voorwaarde voor alle bedrijven waarin geïnvesteerd wordt in de bosbouwsector, en zegt expliciet zich te houden aan alle elementen die genoemd zijn in paragraaf 1.1.3. Daarbij geeft de bank een duidelijke voorkeur aan investeringen in kleinschalige en lokale bosbouwactiviteiten, waarbij voordelige voorwaarden geboden worden.

ⁱ Food and Agriculture Organization, "State of the World's Forests 2009", Food and Agriculture Organization, April 2009.

ⁱⁱ USAID, "Environment: Forestry", Website USAID, Bezocht in augustus 2009.

ⁱⁱⁱ Carrere, R. and L. Lohmann, "Pulping the South: Industrial Tree Plantations in the World Paper Economy", *World Rainforest Movement*, Zed Books, 1996

^{iv} USAID, "Environment: Forestry", Website USAID, Bezocht in augustus 2009.

^v WWF International, "Finding solutions to wildfires", *Website WWF International*, Bezocht in augustus 2009.

^{vi} Commission of the European Communities, "Forest Law Enforcement, Governance and Trade (FLEGT) - Proposal For An EU Action Plan, 251 final", Europese Commissie, 21 mei 2003.

^{vii} Global Canopy Foundation, "Global Forest Footprints. How businesses around the world contribute to deforestation – the risks of inaction and the opportunity for change", *Global Canopy Foundation*, Juni 2009.

^{viii} Global Canopy Foundation, "Global Forest Footprints. How businesses around the world contribute to deforestation – the risks of inaction and the opportunity for change", *Global Canopy Foundation*, Juni 2009.

^{ix} Ozinga, S., "Footprints in the forest: Current practice and future challenges in forest certification", FERN,.

^x FSC, "FSC Rules & Program: Current Consultations", Website FSC, Bezocht in december 2009

-
- ^{xi} WWF International, "High Conservation Value Forests: The concept in theory and practice", *WWF International*, Februari 2007.
- ^{xii} Global Canopy Foundation, "Global Forest Footprints. How businesses around the world contribute to deforestation – the risks of inaction and the opportunity for change", *Global Canopy Foundation*, Juni 2009.